

הצד האפל של תעסוקת נשים ערביות :

סיום העסקתן של עובדות ערביות מוסלמיות במהלך היריון ראשון

צפא חלאילה-מנאע

תקציר

מטרת מחקר זה היא להתחקות אחר התנסותן של עובדות הרות מהמגזר הערבי שפוטרו במהלך היריון ממקומות עבודתן, וכן אחר האופן שבו התעצבה חווייתן זו. בשנים האחרונות רבו המחקרים בנושא היריון במקום העבודה, אולם הספרות מציעה מידע דל מאוד בנוגע לפיטורין על רקע היריון, לא כל שכן בחברה הערבית. החידוש שבמחקר זה הוא בבחינת פיטורין על רקע היריון במגזר הערבי מנקודת מבטה של העובדת. המחקר צמח ממחקרה של בר-און שמילוביץ' (בר-און שמילוביץ', 2016 ; Bar-On ; Shmilovitch, Blumen & Tzafrir, 2022) שבחן כיצד סוגיית כיצד סוגיית פיטורי עובדות הרות באה לידי ביטוי בפסיקת בתי הדין בישראל (בשנים 2004-2019) ומצא כי קיים מיעוט של תביעות המוגשות לבתי הדין על ידי עובדות הרות מהמגזר הערבי בגין פיטורין על רקע היריון. המחקר הנוכחי מבקש להאיר את "הצד האפל" של התופעה של פיטורי עובדות הרות במגזר הערבי דרך עיניהן של המפוטרות עצמן, ולבחון כיצד היא באה לידי ביטוי בחייהן ומהם ההקשרים השונים שבהם היא מתקיימת. כמו כן, המחקר ישאל אם לתופעה ביטוי ייחודי בקהילה הערבית.

מהבחינה התיאורטית, המחקר הנוכחי מתבסס על המבנה הייחודי של החברה הערבית בישראל כמסגרת פרשנית להבנת החוויה של מועסקות ערביות שפוטרו במהלך היריון הראשון. המחקר מכיר במעמדן המוחלש של נשים ערביות מוסלמיות עקב שוליותן המשולשת – בחברה הישראלית, בחברה הערבית שבה לתמולה מקום מרכזי, ובקשר הזוגי המשפחה הגרעינית – ורואה בכך גורם שמעצים את בעיות התעסוקה שלהן. סקירת הספרות מתמקדת במאפייני החברה הערבית בישראל ובשינויים המתרחשים בה, בנשים ערביות בשוק העבודה, בנשים הרות בשוק העבודה, בהיריון ובמעבר לאימהות, ובהיבט המשפטי של פיטורי עובדות הרות.

כדי להשיג את מטרת המחקר, שהיא תיאור וניתוח של התנסותן של מועסקות במגזר הערבי שפוטרו בהיותן בהיריון ראשון, נבחרה שיטת המחקר האיכותני-הפנומנולוגי. לפי שיטת מחקר זו, על החוקר להבין את האדם ולבחון כל היבט אפשרי בעולמו כדי לבדוק בצורה מעמיקה את השדה הנחקר, את אופן השתלשלות האירועים, את הרגשות ואת סיבת היווצרותם, מדוע הם כפי שהם, וכיצד הם פועלים בסביבת

החיים שלהם (צבר-בן יהושע, 2001). שיטת הדגימה של המחקר כללה שלושה אופנים: הראשון, דרך פרסום פוסט בפייסבוק בקבוצה בשם "בנות השלום-صبايا الخير" (סבאיא אלח'יר, 2018), השני, דרך מקורבים של החוקרת, והאחרון, "כדור שלג", כלומר הגעה לנחקרות חדשות דרך נחקרות שכבר גויסו. המחקר כלל ראיונות עומק עם 25 מועסקות במגזר הערבי אשר פוטרו ממקום עבודתן במהלך הריון הראשון.

ממצאי המחקר מעלים ארבע תמות מרכזיות עיקריות בתיאור חוויותיהן ותפיסתן של מועסקות ערביות אשר פוטרו מעבודתן בהיותן בהיריון ראשון. **התמה הראשונה** מציגה את הבשורה על ההיריון בקרב המעגל החברתי והמעגל התעסוקתי של האישה ההרה, את השיקולים החברתיים והתרבותיים המדרבנים מהלך זה ואת האופן שבו הגיבו שני המעגלים לבשורה. **התמה השנייה** מדברת על רגע הפיטורין עצמו ועל סיבת סיום העסקתן של עובדות הרות במהלך ההיריון לפי הנרטיבים שסיפקו המרואיינות. כאן עלו שני גורמים מרכזיים לסיום העסקתן של נשים אלה: הראשון הוא האישה ההרה עצמה, והשני הוא המעסיק. **התמה השלישית** מציגה את מעמדן הנמוך ואת שוליותן המשולשת של עובדות הרות ערביות כגורמים עיקריים שהשפיעו על עיבוד חוויית הפיטורין ועל נקיטת צעד לאור אקט זה: שוליותן בחברה הישראלית, שוליותן בחברה הערבית המוסלמית שבה לחמולה מקום מרכזי, ושוליותן במשפחה הגרעינית – בקשר הזוגי. **התמה הרביעית** מציגה את הצד האפל והבלתי מדובר שכולל רגשות וקונפליקטים שעלו לאחר סיום העסקתן של המרואיינות ואשר השפיעו על אופי התמודדתן.

למרות ההבדלים בסיפורים האינדיבידואליים, הם מאוגדים סביב נרטיב משותף המצביע על כך שמבנה החברה הערבית המוסלמית בישראל ומאפייניה וכן מעמדן השולי של הנשים בחברה זו הם גורמים עיקריים אשר מעצבים ומגלמים את הזהות התעסוקתית של נשים הרות העובדות במגזר הערבי.